

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА БЕЗОПАСНОСТЬ КАДРОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Определены и проанализированы основные группы факторов и их составляющие, которые влияют на безопасность кадров предприятия.

ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING SAFETY TRAINING ENTERPRISE

Identified and analyzed the major groups of factors and elements that affect safety training company.

Стаття надійшла 24.07.2013

УДК 65.012.8

Х. О. Турхан

Українська академія друкарства

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглядаються основні наукові підходи щодо визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства». Проаналізовано зв'язок фінансової безпеки з такими економічними категоріями, як «фінанси підприємства» та «економічна безпека підприємства». На основі проведеного дослідження запропоновано авторське визначення поняття «фінансова безпека підприємства».

Безпека, економічна безпека, фінанси підприємств, фінансова безпека підприємства

Процес гарантування фінансової безпеки сьогодні стає пріоритетним для суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки ситуація в країні за останні два десятиліття характеризується фінансово-економічною та політичною нестабільністю, складною прогнозованістю та змінами зовнішнього середовища, надмірним податковим тиском, фактичною відсутністю державної підтримки, низькою купівельною спроможністю населення, зростанням зовнішньої конкуренції та економічних злочинів (рейдерство, кардерство, гринмейл).

Проблеми щодо забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємств знайшли відображення в наукових працях вітчизняних та іноземних науковців З. Верналія, К. Гарячевої, І. Бланка, О. Барановського [1], О. Судакової [15], Н. Капустіна [8], Г. Козаченко, В. Пономарьова, О. Ляшенко [10], В. Ортинського, І. Керницького [7], М. Білика. Однак досі не існує єдиного погляду стосовно трактування дефініції «фінансова безпека підприємства», що вимагає проведення подальших досліджень.

Мета даної статті полягає у формуванні власного поняття «фінансова безпека підприємства» на підставі аналізу існуючих наукових підходів щодо визначення сутності даної економічної категорії.

На сучасному етапі однією з найважливіших умов забезпечення стійкого зростання підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності є існування ефективної системи фінансової безпеки, яка забезпечує захист підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз та допомагає адаптуватися до реалій української моделі ринкової економіки.

У процесі аналізу літературних джерел визначено, що в економічній теорії термін «фінансова безпека підприємства» як самостійний об'єкт управління відносно новий та мало вивчений, адже дослідженням його вітчизняні науковці почали займатися лише в останні десятиліття.

На наш погляд, термін «фінансова безпека підприємств» є систематизованим поняттям, яке інтегрує в собі сутнісні характеристики категорій «економічна безпека підприємств» та «фінанси підприємств». Дані категорії досить широко розглядаються в сучасній літературі, що дозволяє використовувати їх теоретичну базу при дослідженні сутнісних характеристик поняття «фінансова безпека підприємств» як самостійного об'єкта управління.

Для з'ясування сутності поняття «економічна безпека підприємства» звернемося до загальнонаукових методів розроблення та уточнення понять, першоджерел і думок науковців, які надають тлумачення змісту та складових понять. Для чіткого усвідомлення значення категорії «економічна безпека підприємства» вважаємо за необхідне спочатку охарактеризувати термін «безпека», визначити його сутність та окреслити притаманні йому ознаки. Термін «безпека» почали вживати ще в XVII столітті практично в усіх країнах Європи. Він означав спокійний стан духу людини, що вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. У XIX столітті сформувалося поняття національної безпеки. На думку одного з перших авторів (президента США Т. Рузвельта), це сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя і здоров'я усіх його громадян [11, с. 6].

Найбільш загальне трактування поняття визначає безпеку як відсутність небезпеки. Наприклад, за Великим тлумачним словником сучасної української мови, «безпека» – це стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує. Таким чином, безпека – це відсутність загрози або утримання її на узгодженому, щодо захищеності системи, рівні [9, с. 18]. Якщо звернутися до тлумачного словника В. Даля [6], то в ньому безпека трактується як безпечний, незагрозливий стан, такий, що не може завдати зла або шкоди, правильний, надійний. У суспільних науках поняття «безпека» – задоволення таких потреб, як існування, цілісність, незалежність, спокій та розвиток. В економічній літературі наводиться декілька визначень поняття «безпека», серед яких, на нашу думку, доцільно виділити наступні положення:

безпека – це стан певного об'єкта, при якому він знаходиться в умовах захищеності;

безпека – універсальний головний зв'язуючий елемент у системі категорій «економіка і безпека» [2];

ключовими для існуючих визначень безпеки є терміни *захищеність, відсутність небезпек, збереження, надійність, захист від небезпеки (загроз), спокій, незалежність, стабільність*;

опосередкованими категоріями є *існування, цілісність, розвиток, впевненість*.

На основі вищезитованих визначень й інших джерел можна стверджувати, що безпека є необхідною для функціонування і розвитку економічної системи та невід'ємною якісною і кількісною характеристикою будь-якого об'єкта.

Виокремивши основні характеристики безпеки в розрізі багатоманітності наведених тлумачень категорії «безпека», гадаємо, що потрібно дослідити сутність категорії «економічна безпека», враховуючи її широку спектральність. Дослідження цього поняття вітчизняними і зарубіжними авторами також свідчить про різноманітність його трактування. Пояснюється це тим, що категорія «економічна безпека» порівняно недавно стала повноправним об'єктом вивчення: термін почав використовуватись у працях вітчизняних економістів лише на початку 90-х рр. минулого століття. Проте розвиток дослідження за цим напрямом відбувався досить бурхливо, про що свідчить низка напрацьованих за час, що минув відтоді, фундаментальних праць науковців.

У науковій літературі зустрічаються різні тлумачення економічної безпеки, зокрема, це:

кількісна та якісна характеристика економічних властивостей системи з погляду її здатності до самовиживання й розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачуваних і важкопрогнозованих зовнішніх та внутрішніх факторів [8];

стан найефективнішого використання ресурсів для нейтралізації загроз і забезпечення стабільності в сучасності та майбутньому [2];

стан захищеності суб'єкта господарювання від усіх внутрішніх і зовнішніх загроз з метою найефективнішого використання наявних ресурсів для реалізації інтересів відповідно до його стратегічних цілей і завдань [3].

Необхідно наголосити, що в науковій економічній літературі поняття «економічна безпека» досліджується на макро- та макрорівнях. Ми ж вважаємо за необхідне сконцентрувати увагу на мікрорівні економічної безпеки, об'єктом якого є підприємство як базовий досліджуваний суб'єкт господарювання.

Найбільш розповсюдженим вважається визначення економічної безпеки О. Груніним: «Економічна безпека підприємства – це такий стан господарюючого суб'єкта, в якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику» [5].

Слід зазначити, що в умовах трансформації національної економіки саме розвиток та рівень безпеки підприємницького сектору займає ключове місце, адже від ефективності її забезпечення залежить як безпека особи, так і вищих рівнів.

Щоб сформувати власне трактування поняття «фінансова безпека підприємства», потрібно розглянути суть категорії «фінанси підприємств», оскільки багато питань фінансової безпеки знаходить своє відображення при розробленні фінансової політики та управлінні фінансами підприємства. Фінансам підприємств як складовій фінансової системи належить важливе місце в структурі фінансових відносин суспільства. Вони функціонують у сфері суспільного виробництва, де створюються валовий внутрішній продукт, матеріальні та соціальні блага, національний дохід – основні джерела фінансових ресурсів. Саме тому від стану фінансів підприємств залежать можливість задоволення суспільних потреб, фінансова стійкість країни. Отже, фінанси підприємств – це економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів підприємництва в процесі відтворення [16]. Без фінансів неможливо забезпечити індивідуальний оборот виробничих фондів на розширеній основі, запроваджувати науково-технічні досягнення, стимулювати інвестиційну діяльність, регулювати структурну перебудову економіки. Саме тому фінанси підприємств можуть бути важливим інструментом економічного стимулювання, контролю за станом економіки країни та управління нею.

Грунтуючись на загальних засадах економічної теорії і дослідивши наукові джерела, нами проведено аналіз сучасних наукових підходів до поняття «фінансова безпека підприємства», що дозволило дійти висновку про недоопрацьованість наведених визначень у розрізі неврахування ними перманентного розвитку підприємства в процесі господарювання (див. таблицю).

Поняття фінансової безпеки підприємства деякими авторами розглядається як складова економічної безпеки. З нашої точки зору, таке трактування адекватне, оскільки фінансова діяльність є складовою частиною діяльності економічної системи. Однак в умовах розвитку фінансових ринків і глобалізаційних процесів в економіці питання фінансової безпеки доцільно розглядати як окремий об'єкт управління.

Трактування фінансової безпеки підприємства як певний стан найбільш поширене. Але, на наш погляд, основним недоліком цього підходу є те, що більшість його прихильників визначає фінансову безпеку як статичний стан, який характеризується незмінним, стабільним результатом економічної та фінансової діяльності суб'єкта на певну дату. Проте під впливом екзогенних й ендогенних факторів економічний стан підприємства буде змінюватися.

Деякі погляди окремих науковців також є дуже вузькими, тому що характеризують лише один бік фінансової безпеки, зокрема захист фінансових інтересів суб'єктів господарювання, тоді як вплив внутрішніх і зовнішніх загроз на ефективність їхньої господарської діяльності лишається поза увагою.

Найпопулярніші дефініції фінансової безпеки підприємства

Автор	Трактування
<i>Фінансова безпека як складова економічної безпеки</i>	
О. Судакова [15]	Важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності й конкурентоспроможності фінансів підприємства та відображається через систему критеріїв і показників його стану, які характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність, ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин.
С.Покропивний [13]	Складова економічної безпеки, яка полягає у найефективнішому використанні корпоративних ресурсів.
<i>Фінансова безпека як певний стан</i>	
В. Оргинський, І. Керницький [7], К. Гарячева [4]	Стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій, послуг, котрі використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи.
Т. Кузенко [11]	Стан найефективнішого використання інформаційних і фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень.
<i>Фінансова безпека як захист проти економічних злочинів</i>	
Н. Капустін [8]	Сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів.
<i>Фінансова безпека як ступінь захищеності</i>	
О. Барановський [1]	Ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань.
Н. Реверчук [14]	Захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найефективнішого використання корпоративних ресурсів.
<i>Фінансова безпека як міра гармонізація економічних інтересів</i>	
Г. Козаченко, В.Пономарьов, О.Ляшенко[10]	Міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза його межами.

На нашу думку, визначення фінансової безпеки підприємства як захист проти економічних злочинів є недосконалим, оскільки дуже часто забезпечення фінансової безпеки зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (промислове шпигунство, фальсифікація, крадіжки, шахрайство та ін.). Поза сумнівом, ці загрози дуже важливі й повинні постійно аналізуватися і враховуватися, але зводити фінансову безпеку підприємства лише до цього не можна.

Розглядаючи поняття фінансової безпеки як ступінь захищеності фінансових інтересів, багато в чому звужуємо поняття фінансової безпеки, бо захист фінансових інтересів скоріше доцільно визначати як одне із завдань фінансової безпеки.

Фінансова безпека як міра гармонізації економічних інтересів – найсучасніший підхід у визначенні змісту фінансової безпеки підприємства, який спрямований на результат, що забезпечує врівноваженість інтересів підприємства з іншими суб'єктами господарювання.

Підсумовуючи вищевикладене, доцільно ще раз наголосити, що сьогодні не існує єдиного визначення категорії «фінансова безпека підприємств». Проведене узагальнення доробку вітчизняних і закордонних науковців дозволило нам запропонувати власне формулювання цього поняття, яке увібрало ключові позиції кожного з проаналізованих підходів. Отже, в авторському трактуванні фінансова безпека підприємства – це його фінансово-економічний стан, при якому забезпечуються збалансованість фінансових інструментів, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність у довгостроковому періоді, достатня фінансова незалежність, здатність фінансової системи забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та протистояти загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища.

Основою для формування даного визначення стали такі економічні категорії, як «фінанси підприємств» та «економічна безпека», оскільки фінанси підприємства повинні забезпечувати ресурсами безперервність процесу виробництва, активно впливати на процес розширеного відтворення та підвищення ефективності виробництва, а економічна безпека, в свою чергу, сприятиме найефективнішому використанню корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і гарантування стабільного функціонування підприємства в даний час і майбутньому.

Таким чином, сформоване визначення фінансової безпеки, на думку автора, максимально розкриває сутність цього поняття, оскільки обґрунтовано адаптоване до сучасних умов розвитку економіко-правової держави. Фінансова стійкість, платоспроможність та фінансова незалежність на сучасному етапі ринкової економіки є одними з пріоритетних завдань вітчизняних підприємств.

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що в результаті теоретичного дослідження основних дефініцій, які характеризують фінансову безпеку, запропоновано власне визначення фінансової безпеки підприємства, котре сприятиме ефективному управлінню фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання в цілому. Комплексне дослідження теоретичних основ поняття фінансової безпеки підприємства може послужити для подальших наукових розробок даної наукової сфери.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека: моногр. / О. І. Барановський – К. : Фенікс, 1999. – 338 с. 2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк – К.: Нац. ін-т проблем. міжнарод. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. – 48 с. 3. Воробйов В. І. Методичні основи побудови комплексної

системи економічної безпеки підприємства / В. І. Воробйов // Наук. зап. (Укр. акад. друкарства). – 2011. – №1 (19). – С. 38–44. 4. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08. 06. 01. / К. С. Горячева – К., 2006. – 17 с. 5. Грунин О. А. Экономическая безопасность организаций: учеб. пособие / О. А. Грунин, С. О. Грунин – СПб. : Питер, 2002. – 342 с. 6. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль – Т. 1. – М. : ТЕРРА, 2000. – С. 167. 7. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с. 8. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 11-12. – С. 45–47. 9. Коваленко М. А. Економічна безпека корпоративного підприємства: навч. посіб. / М. А. Коваленко, І. І. Нагородна, Н. В. Радванська – Херсон. : Олді-плюс, 2009. – 404 с. 10. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : моногр. / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко – К. : Лібра. – 2003. – 250 с. 11. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко // Бизнес-информ. – 2007. – № 12 (1). – С. 27–29. 12. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко – Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. – 380 с. 13. Покропивний С. Ф. Економіка підприємств : підруч.; вид. 2-ге, перероб. та доп. / С. Ф. Покропивний – К. : КНЕУ, 2005. – 528 с. 14. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н. Й. Реверчук – Л. : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с. 15. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148. 16. Фінанси підприємств: навч. посіб. / [Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГАРАНТИЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассматриваются основные научные подходы к определению сущности понятия «финансовая безопасность предприятия». Проанализирована связь финансовой безопасности с такими экономическими категориями, как «финансы предприятия» и «экономическая безопасность предприятия». На основе проведенного исследования предложено авторское определение понятия «финансовая безопасность предприятия».

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FINANCIAL GUARANTEE SECURITY ENTERPRISE

The basic scientific approaches in relation to determination of essence of concept of financial safety of enterprise have been considered in the article; connection of financial safety with such economic categories, as «finances of enterprises» and «economic security of enterprise» has been analysed. On the basis of the conducted research authorial determination of concept «financial safety of enterprise» is offered.

Стаття надійшла 13.08.2013